praetijk wordt toegepast, worden ingebracht, worden naar onze meening veelal schromelijk overdreven.

Desalniettemin zou de commercieele methode zer goed dienst kunnen doen en zonder rompslomp tot een juist resultaat leiden. Als nevenvoordeel zou kunnen worden gewezen op het invoeren van een behoorlijke debiteuren- en crediteuren-administratie, die, gelet op de mentaliteit van de „commercieele" boekhouders, bijv. om een gebeuren te registreeren op het moment, dat het plaatsgrijpt, wel niet achterwege zou blijven.*)

Voor diezelfde mentaliteit willen wij echter ook waarschuwen. Het invoeren van een commercieele boekhouding zou er niet toe mogen leiden, dat naast de gemeenterekening ook de gemeentebalans als publiek verantwoordingsstuk naar voren zou komen. Uit den aard der zaak hebben wij tegen deze balans, als extra-comptabel stuk en strikt volgens de dynamische balansleer opgevat, geen bezwaar. Publicatie van de schuldpositie van de gemeente zal zeker ook noodig zijn, maar men hoede er zich voor, om het publiek balansen van gemeenten voor te zetten op de wijze, zooals dit bij particuliere ondernemingen gebruikelijk is. Voorloopig verwachten wij daarvan meer vertroebeling dan verheldering van inzicht in de financieele positie der gemeenten, terwijl het gevaar voor onjuiste opstelling zeker niet denkbeeldig is.

Al met al, de denkbeelden van de vereeniging van comptabele ambtenaren bij de overheids- en semi-overheidsbedrijven en -diensten zijn zeker de overweging waard.

Mogen ook deze denkbeelden er toe leiden, dat de nieuwe comptabiliteitsvoorschriften voor de gemeenten eerlang — zij het gewijzigd en vereenvoudigd — den bestuurders en ambtenaren tot een veiligen gids zullen dienen en dat de financiën der gemeenten op juiste en overzichtelijke wijze zullen worden geregistreerd. Voorloopig moeten wij met de wijziging der oude voorschriften genoegen nemen.

J. H. TEXTOR.

*) Terloops mogen wij er op wijzen, dat de kameralistische boekhouding niet onvereenigbaar is met een debiteuren- en crediteuren-administratie (men denke aan de kohieren), en dat deze administratie niet persé met de commercieele boekhouding behoeft samen te gaan.

VERTEERBAAR INKOMEN

Met belangstelling heb ik kennis genomen van de uitvoerige uiteenzetting welke Prof. *Limperg* in de nummers van Januari en September 1937 van dit tijdschrift over zijn theorie van de vervangingswaarde heeft gegeven. Het ligt niet in mijn bedoeling hier iets over die theorie zelf in het midden te brengen, hoezeer de vraag mij interesseert, of de winst wordt bepaald door het verschil tusschen de opbrengst van een goed en zijn vervangingswaarde dan wel door het verschil tusschen de opbrengst en den „historischen kostprijs" van het goed. Ten aanzien van dit onderdeel van de theorie zijn bij mij bezwaren van gelijken aard opgekomen als de heer *W. J. de Langen* in het nummer van September 1937 in dit tijdschrift heeft ontwikkeld (blz. 125). Met belangstelling zie ik dan ook de nadere uiteenzetting tegemoet welke Prof. *Limperg* in het onderschrift op het artikel van *De Langen* ten aanzien van de theorie van de vervangingswaarde en van de daarop gebouwde winst-theorie heeft toegezegd (t.a.p. blz. 130).

In het hierna volgende beoog ik slechts de aandacht te vragen voor misverstanden welke, indien ik het goed zie, het gevolg kunnen zijn van het gebruik van den term „verteerbaar inkomen". Mocht ik mij in dit opzicht vergissen, mocht het misverstand derhalve bij mij en niet bij anderen liggen, dan hoop ik, dat Prof. *Limperg* te gelegener tijd ook dit punt nader zal willen toelichten.

Het komt mij voor, dat de term „verteerbaar inkomen" niet in alle opzichten gelukkig is gekozen. Indien immers de historische kostprijs van een goed *f* 1000 is, de opbrengst *f* 1300 en de vervangingswaarde *f* 1100, dan bedraagt de winst *f* 200 en wordt de rekening „Prijsverschillen op goederen" voor *f* 100 gecrediteerd. Deze *f* 100 vormen in de theorie welke Prof. *Limperg* verdedigt, *geen winst*. Zulks blijkt uitdrukkelijk uit zijn beide artikelen in dit tijdschrift (Januari 1937, blz. 2 en September 1937, blz. 130; zie ook *Kleerekoper*, Bedrijfseconomie, § 94). Wanneer men nu in dit verband spreekt van *„verteerbaar* inkomen", dan wil men daarmede vooral duidelijk doen uitkomen, dat de *f* 100 niet verteerd mogen worden, dat zij in het bedrijf moeten blijven — omdat anders het productie-apparaat niet in stand blijft —, dat zij dus niet tot het „verteerbaar inkomen" behooren. In het gegeven voorbeeld is het „verteerbaar inkomen" slechts *f* 200 groot. Ik acht het echter niet noodig om de zoo juist aangegeven redenen het woord „verteerbaar" te gebruiken. Want, zooals gezegd, de *f* 100 vormen in de verdedigde theorie *geen* winst; zij kunnen derhalve niet eens tot het inkomen behooren.

Het is mij niet onbekend, dat Prof. *Limperg* heeft verklaard, dat „verteerbaar inkomen" eigenlijk een pleonasme is. Hij verdedigt niettemin dit pleonasme, omdat het naar zijn ervaring nut heeft. Hij betoogt, dat men niet gewoon is het woord inkomen steeds in den eigenlijken economischen zin te gebruiken en dat dientengevolge het begrip met dat woord niet voldoende vaststaat. Men spreekt immers ook van inkomen in den zin van bruto-inkomen en men spreekt zelfs van schijninkomen (zie dit tijdschrift Januari 1937, blz. 2).

Het komt mij voor dat dit betoog het gebruik van het woord „verteerbaar" niet voldoende kan staven.

Men kan zich immers afvragen of „verteerbaar inkomen" wel een pleonasme is. Want — hoezeer als algemeene regel kan worden vooropgesteld, dat het inkomen de eigenschap heeft dat het verteerd *kan* worden — het komt niettemin voor, dat aan iemand baten toevloeien waarover hij niet vrijelijk kan beschikken, baten waarop een klem drukt, baten welke hij misschien eerst na verloop van zekeren tijd kan verteren. Maar ook dit laatste is niet eens zeker. Het is denkbaar dat men ten aanzien van dergelijke baten spreekt van „niet verteerbaar inkomen", hoewel ik liever zou willen zeggen: inkomen waarover men niet de vrije beschikkingsmacht heeft. .

In *dezen* zin gebruikt Dr. *Adriani* de woorden „verteerbaar inkomen" in hetzelfde artikel waarin hij Prof. *Limpergs* theorie behandelt en verdedigt (zie „De muntdepreciatie en de belastingheffing" W. P. N. R. nos 3549 e.v.) Hij heeft daarin eenige voorbeelden naar voren gebracht van baten welke de bijzonderheid hebben, dat zij niet onmiddellijk „verteerbaar" zijn. Hij geeft als voorbeelden o.a. het gedwongen sparen van loon; de stortingen in spaar- en voorzieningsfondsen; de kloosterling die als lid van een congregatie alle opbrengst van zijn letterkundigen arbeid aan het klooster moet afstaan; de commanditaire vennoot aan wien geen uitkeering mag geschieden voordat het verlies over eenig boekjaar is ingehaald; de persoon die levenslang recht had op 70% van de revenuen van een onder bewind gesteld kapitaal en aan wien 20% van deze revenuen niet werd uitgekeerd, omdat dit gedeelte bij het kapitaal werd gevoegd.

Het is duidelijk, dat de baten in de bovenstaande voorbeelden niet op één lijn kunnen worden gesteld met het verschil tusschen de vervangingswaarde en den historischen kostprijs, dat op de rekening „Prijsverschillen op goederen" wordt geboekt. Van de laatste verdedigt men, dat het *geen* winst vormt. Van

de door Dr. *Adriani* genoemde voorbeelden moet men echter zeggen — hij geeft dit trouwens zelf toe —, dat zij stellig tot het inkomen behooren, doch dat men daarover niet de vrije beschikkingsmacht heeft. (In hoeverre het nu al of niet juist is deze baten geheel of ten deele te belasten e.q. op welk tijdstip het gewenscht is deze belasting te heffen, laat ik hier in het midden; het gaat mij om de juiste begripsomschrijving).

Ook ten aanzien van de reserves is het mogelijk den term „verteerbaar inkomen'' te gebruiken, zonder dat er van een pleonasme sprake behoeft te zijn.

Uit de geschriften van Prof. *Limperg* en van Dr. *Adriani* blijkt, dat zij de reserves als winst beschouwen. Men kan op goede gronden de wenschelijkheid betoogen, dat de onderneming haar niet mag uitkeeren (of zulks ook tot geheele of gedeeltelijke onbelastbaarheid moet leiden, is een andere vraag waarop ik hier wederom niet inga). Dat men van deze reserves zegt, dat zij niet tot het „verteerbaar inkomen'' vormen, is derhalve tot op zekere hoogte verklaarbaar. Persoonlijk zou ik liever zeggen, dat zij winst vormen waarvan het wenschelijk is, dat zij niet wordt uitgekeerd.

Wanneer de zaken echter zoo staan, dan is het gevaar groot dat men wordt misverstaan, indien men spreekt van „verteerbaar inkomen'' teneinde daarmede duidelijker te doen uitkomen dat de *f* 100, bedoeld in den aanhef van dit artikel, *geen* winst, *geen* inkomen vormen. Men is integendeel geneigd te denken, dat de *f* 100 wèl winst, wèl inkomen vormen, doch dat men daarover niet vrij kan beschikken.

Dit gevaar voor misverstand is des te grooter, omdat men den lezer niet bij herhaling kan mededeelen waarom Prof. *Limperg* het woord „verteerbaar'' inlaschte; men realiseert zich dan niet meer op welke gronden zulks is geschied.

Het schijnt mij toe, dat men misverstanden als ik hierboven op het oog heb, kan voorkomen, indien men tout court spreekt van „winst'', van „inkomen''; indien men derhalve het woord „verteerbaar'' — dat ik overbodig acht en dat m.i. verwarring kan stichten — weglaat. Het verschil tusschen de „historische'' en de „nieuwe'' winst kan m.i. ook zonder het woord „verteerbaar'' voldoende worden aangegeven.

Ten slotte zou ik nog willen opmerken, dat men eigenlijk beter doet bij een onderneming het bezigen van het woord „inkomen'' na te laten; men spreke daar van „winst''. En men gebruike den term „inkomen'' slechts, indien sprake is van een natuurlijk persoon aan wien winst of andere (netto-) opbrengsten zijn toegekomen.

Dr. M. J. H. SMEETS.

Naschrift

Ik ben 't in beginsel met de strekking van het betoog van den heer *Smeets* eens. Dit blijkt reeds uit het feit, dat ik in mijn vroegere beschouwing erop wees, dat de uitdrukking „verteerbaar inkomen'' eigenlijk een pleonasme is. Ik wil niettemin nader toelichten, waarom ik het nuttig heb geoordeeld, in mijn opstel die uitdrukking te bezigen.

Voorop stel ik, dat ik met den inzender van oordeel ben, dat het nodig is, de woordkeus in onze analysen nauwkeurig te overwegen. Dat is een vereiste voor een juiste analyse en ook om misverstand bij anderen te voorkomen. Richtsnoer hierbij moet zijn de doelmatigheid. Bij het schrijven van mijn opstel heb ik nu om der wille van de doelmatigheid gemeend, dat het nuttig was, aan het woord inkomen het woord verteerbaar toe te voegen. Ik schreef — en sprak, want mijn artikel gaf weer wat ik tevoren in een rede voor de leden van het N.I.v.A. had gezegd — voor accountants; en voor hen in het bijzonder achtte ik de toevoeging nodig, omdat in hun kringen het woord inkomen in verschillende betekenis en verschillende combinaties wordt gebezigd, zodat ik het begrip, waarmede ik werkte, bijzonderlijk moest aanwijzen. Dat ik in zoverre goed heb gezien, is mij gebleken uit de mij uit accountants-kringen gegeven verzekering, dat ik met het pleonasme het begrip voor de accountants duidelijker had gemaakt dan met het enkele woord inkomen het geval zou zijn geweest.

Ik had nog een andere grond voor het gebruik van de toevoeging. De theorie van de vervangingswaarde heb ik gebouwd op theoretisch-economische grondslag; ze is een aanvulling en naar ik meen een verbetering van de gangbare economische waarde-theorie, die tekort is geschoten in de analyse van het begrip der waarde in de productie. Nu is de economie ook in gebreke gebleven ten aanzien van het inkomensbegrip; men zal tevergeefs in de theoretische economie zoeken naar een bepaling van het begrip. Men is er tot nu toe niet in geslaagd vermogen en inkomen te onderscheiden. Wel werkt men in de theorie der belastingen met een begrip inkomen, maar dit begrip wordt in die theorie op eigen wijze bepaald en steunt niet op een economische definitie. Ook voor de economen moest ik dus, daar ik de theorie der vervangingswaarde niet in een gesloten economisch kader ontwikkelde, de grondslag aangegeven waarop het inkomensbegrip, waarmede ik werkte, was gebouwd. Dat meende ik te kunnen doen door de toevoeging van het woord „verteerbaar''. Want ik ben van oordeel, dat het begrip inkomen in de economie moet worden gehanteerd op de grondslag van de onderscheiding tussen de delen van het vermogen *), die wel en die niet voor vertering beschikbaar zijn. De onderscheiding tussen die twee delen heeft economisch slechts zin en krijgt eerst haar doeltreffende betekenis, indien ze geschiedt met het oog op de vertering, de behoeftebevrediging, en indien zij een basis legt voor de rationele vertering.

Indien ik met vorenstaande toelichting den heer *Smeets* de overtuiging heb geschonken, dat ik niet lichtvaardig tot het gebruik van het door hem gewraakte woord ben overgegaan, dan blijft toch nog te onderzoeken, of zijn vrees voor misverstand gerechtvaardigd is. Ik meen, dat voor die vrees geen grond bestaat voor zover mijn door hem besproken artikel betreft; daarin heb ik, zoals de heer *Smeets* zelf zegt en zoals ook overigens uit zijn betoog blijkt, het gebruik der woorden voldoende duidelijk gemaakt. Ik meen dan ook, dat het beroep van den inzender op de door *Adriani* vermelde gevallen op misverstand zijnerzijds berust.

Zou inderdaad *Adriani*, die op zo grondige wijze zich in de (bedrijfs)economische elementen der belastingen heeft verdiept en die steeds zo scherpzinnig de economische aspecten in de fiscale problemen in het licht stelt, door het woord verteerbaar zijn misleid, dan zou de inzender inderdaad het door hem gedachte gevaar afdoende hebben aangetoond. Maar ik lees geenszins uit het opstel van *Adriani*, dat hij de geciteerde gevallen als voorbeelden van niet-verteerbaar inkomen van gelijke aard als dat van de vervangingswaarde-theorie beschouwt. Hij onderscheidt in het geciteerde artikel verschillende gevallen van onverteerbaarheid van de opbrengst en wil slechts laten zien, dat in de rechtspraak „bij de afbakening van het begrip *opbrengst* de al- of niet-verteerbaarheid niet factor is, die meetelt''.

Moet ik dus ontkennen, dat in mijn artikel gevaar voor mis-

*) Voor hen, die, als de heer *Smeets*, gewoon zijn dit woord te bezigen in de zin, waarin het in de fiscale terminologie hier te lande veelal wordt gebruikt, is het nuttig vast te stellen, dat ik onder vermogen versta de totale ruilcapaciteit waarover een persoon, een onderneming, een coöperatie beschikt en niet de objecten, waarin die ruilcapaciteit is aangewend.

verstand schuilt, ik erken, dat het gebruik van een pleonasme op den duur niet gewenst is en dat de uitdrukking stellig gevaar voor misverstand zou gaan opleveren, als de door mij in mijn opstel gegeven toelichting zou ontbreken. Het heeft dan ook geenszins in mijn bedoeling gelegen, de uitdrukking „verteerbaar inkomen" in de toekomst te gebruiken. Voor mij is inkomen dat deel van het vermogen, dat voor vertering beschikbaar is en, zoals de inzender juist interpreteert: het gunstig verschil tusschen vervangingswaarde en uitgaafprijs is dus geen inkomen en is uit dien hoofde niet verteerbaar.

Nog twee opmerkingen voeg ik toe naar aanleiding van enige onderdelen van het betoog van den heer *Smeets*. . .

De eigenlijke grond waarop de analyse van het wezen van het zoeven bedoelde gunstige verschil in de leer der vervangingswaarde berust is niet, zoals de heer *Smeets* zegt, de overweging, dat „anders het productie-apparaat niet in stand blijft", maar het feit, dat het geruilde goed op het ogenblik van de ruil voor den eigenaar zoveel meer waard is. Ik heeft eraan, de theorie primair als waarde-theorie te hanteren en daarop de normatieve regelen te bouwen.

Ik stem niet in met het voorstel van den heer *Smeets* om bij de onderneming het bezigen van het woord „inkomen" na te laten. Wanneer men in economische termen spreekt is het veeleer nodig, voor economisch gelijke dingen ook hetzelfde woord te gebruiken. Men zou trouwens met de opvolging van het gedane voorstel voor het onderhavige geval geen stap verder komen, want men zou dan toch weer moeten aangeven, wat men economisch onder winst verstaat. — Overigens heb ik er niet op tegen. dat men in verband met bedrijf en onderneming spreekt van winst, maar dat zal dan ook moeten toegelaten worden voor de persoonlijke onderneming en de persoonlijke eigenaar van de onderneming zal dan ook moeten kunnen spreken van „zijn" winst. En in alle gevallen zullen we het dan erover eens moeten zijn, dat de winst van bedrijf en onderneming niet meer en niets minder inhoudt dan het deel van het vermogen, dat voor vertering economisch beschikbaar is.

Th. L. Jr.

DE INVLOED VAN COMMISSARISSEN OP DE TECHNISCH-ECONOMISCHE ORGANISATIE VAN HET BEDRIJF

Noch in de wet, noch in de statuten der meeste naamlooze vennootschappen is een nauwkeurige omschrijving van den taak der commissarissen opgenomen. De wet stelt bepaalde minimumeischen, waaraan het toezicht van commissarissen moet voldoen, de statuten geven de comissarissen gewoonlijk de bevoegdheid alles te onderzoeken, wat zij wenschen te onderzoeken. In de meeste naamlooze vennootschappen worden de commissarissen in de contrôle op het comptabel beheer bijgestaan door een accountant, die in feite dit gedeelte van de contrôlefunctie van den Raad van Commissarissen geheel overneemt. De accountant rapporteert, datgene dat hij meent ter kennis van commissarissen te moeten brengen en deze bespreken bedoelde opmerkingen met de directie, waarbij de accountant desgewenscht nadere toelichtingen verstrekt. Deze methode van organisatie van de contrôle op het comptabel beheer heeft in het algemeen zoo goed voldaan, dat zij welhaast overal toepassing vond. Practisch zou het voor commissarissen ook onmogelijk zijn dit deel van dezen taak zelf te verrichten, in de eerste plaats, omdat daarvoor een speciaal vakmanschap vereischt is, in de tweede plaats, omdat dit teveel tijd zou vorderen en tenslotte, omdat commissarissen zelf die gedeelten van dit werk, die zich daarvoor leenen, niet zouden kunnen overdragen aan assistenten, zooals de accountant dat doet.

Commissarissen beperken dus hun werkzaamheid ter zake van de contrôle op het finantieel beheer tot de beoordeeling van balans en winst- en verliesrekening en tot de finantieele gestie van de directie in de groote lijnen. Maatregelen ter zake van de financiering van het bedrijf, alsmede belangrijke investaties worden in het algemeen door de directie ter goedkeuring voorgelegd aan commissarissen. In de groote meerderheid van bedrijven is dat het voornaamste bestanddeel van hun taak.

De vraag rijst echter, of de belangen van aandeelhouders op deze wijze voldoende beschermd worden en als men de ontwikkeling der laatste jaren nagaat, dan rijst te dien aanzien toch wel ernstige twijfel. Het resultaat, dat in verschillende bedrijven in de aanpassingsperiode bereikt werd, was wel zeer ongelijk. In enkele bedrijven werden reeds in 1931 en 1932 diepgrijpende maatregelen genomen, terwijl men zich in die jaren in andere bedrijven nog nauwelijks bewust was, dat men hier niet te doen had met een tijdelijke inzinking, doch met een zeer verreikende verschuiving in de economische omstandigheden. Het schijnt ons niet juist zulk een traagheid in de aanpassing aan gewijzigde omstandigheden in de eerste plaats te wijten aan de directie eener naamlooze vennootschap. De directeur eener naamlooze vennootschap is nu eenmaal vergroeid met de verhoudingen, die in zijn bedrijf bestaan en met de omstandigheden, waaronder het bedrijf werkt. Bij diepgrijpende verandering in die omstandigheden en in die verhoudingen, zal hij zich eerst zelf moeten aanpassen. Hij heeft het bedrijf gemaakt, zooals het is, hij heeft dat naar zijn beste weten gedaan en het zal daarom tijd vorderen, voordat het tot hem doorgedrongen is, dat al datgene, dat vroeger tot bevrediging werkte veranderd moet worden, omdat de tijd is veranderd en de economische omstandigheden zich hebben gewijzigd. De commissaris is veel minder aan de sleur van het bedrijf gebonden, hij staat gewoonlijk vrijer ten opzichte van de personeelsverhoudingen, hij is feitelijk outsider, die enkele dagen per maand of per jaar met het bedrijf in nauw contact komt. Zijn voornaamste werkgebied ligt in de meeste gevallen elders, maar juist daarom is hij de aangewezen persoon om de stoot te geven in een nieuwe richting. Een commissaris, die zich opwerpt als super-directeur is voor de directie ondragelijk en voor de vennootschap onmogelijk, daarvoor mist hij de noodige detailkennis van het bedrijf. Hij zal zich steeds moeten beperken tot het aangeven van de groote lijnen, maar onjuist is het, indien hij zich uitsluitend inlaat met de beoordeeling van het finantieel beheer. Het mandaat, dat aandeelhouders hem verleenden is veel ruimer, de rendabiliteitspositie van het bedrijf is voor de aandeelhouders het overheerschende belang en voor dat belang hebben daarom commissarissen in de allereerste plaats te waken.

Nu is de contrôle op de bedijrfsvoering ongetwijfeld een zeer moeilijke taak, temeer omdat commissarissen bij dat werk in de meeste gevallen moeten steunen op mededeelingen van de zijde van de directie. Aan de meeste commissarissen ontbreekt de tijd en ook het benoodigde vakmanschap, om die bedrijfsvoering nauwkeurig te beoordeelen. Wetenschappelijke organisatie eischt in ieder bedrijf zeer veel detailwerk, ook de meest deskundigen op dit gebied kunnen zich daarover geen oordeel vormen aan de hand van de gegevens, waarin de jaarcijfers in het commissarisrapport zijn ontleed. Men kan wellicht een enkele maal zeer grove fouten in de bedrijfsvoering constateeren aan de hand van die gegevens, maar een volledig beeld kan men zich daardoor allerminst vormen. De accountantscontrôle bleek noodig, omdat de comptabele contrôle een detail-